

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Redactioneel

In de beslotenheid van haar klinische toepassingen is psychoanalyse een obscure aangelegenheid, dat is zo klaar als een klontje. Verdraagt zij wel het daglicht of de papieren oplichting van de geschreven openbaarheid? Kan publiceren, publiek maken, een tipje van de sluier oplichten of blijft het altijd oplichterij? Terecht wordt de psychoanalyse wel eens het koesteren van een zeker obscurantisme verweten. Nochtans hoede men zich voor het verblindende effect van het plotse felle zonlicht.

Discussies over technische en andere aspecten van het psychoanalytische werk mogen volgens Bion de wezenlijke afzondering waarin de intimiteit van de psychoanalytische relatie tot stand moet komen, nooit verdoezelen (Bion 1963, p. 15). Publiceren, discussiëren, institutionaliseren brengen onvermijdelijk dit wezenskenmerk van het analytische werk onder spanning.

Het is nochtans dezelfde Bion die het begrip 'publicatie' uitbreidt tot een essentieel element van de psychoanalytische zitting zelf. Bion maakt een onderscheid tussen *private communication* en *public communication*. Privé-communicatie wordt niet gedeeld met een ander en behoort slechts het individu toe. Het is als het ware een puur reflexieve of interne communicatie. Zodra de communicatie gedeeld wordt door twee personen is het niet langer een privé-communicatie maar is ze publiek geworden. Dit gebeurt in de analytische zitting, bijvoorbeeld als 'patient and analyst agree on an interpretation' (Bion 1965, p. 31).

In die zin begint publiceren reeds in de psychoanalytische praktijk zelf en maakt het er zelfs wezenlijk deel van uit. Wellicht doen hoger vermelde problemen van publiceren of openbaar maken zich reeds voor in de publicatie van de patiënt in de analytische zitting, maar ook en vooral de patiënt moet zijn solipsistisch obscurantisme geweld aandoen wil er psychoanalytisch iets gebeuren.

Hoe het ook zij, aangezien men voor wetenschappelijk werken zijn bevindingen aan andere practici moet communiceren, kan de analyticus of de psychoanalytisch psychotherapeut op zijn beurt zijn persoonlijke ervaring van de psychoanalyse transformeren in een publieke ervaring. De criteria voor een geslaagd psychoanalytisch artikel zijn volgens Bion dat het bij de lezer de emotionele ervaring stimuleert die de schrijver beoogt, dat deze stimulerende kracht duurzaam zou zijn en dat de aldus bij de lezer oproepen emotionele ervaring een getrouwe weergave zou zijn van de psychoanalytische ervaring die oorspronkelijk de analyticus stimuleerde om erover te schrijven (ibidem, p. 32). Bovendien dient dit schrijven en lezen

gepaard te gaan met het besef dat 'no one can ever know what happens in the analytic session' (ibidem, p. 33). Een getrouwe weergave van de analytische ervaring van de analyticus impliceert nog niet dat deze samenvalt met wat er zich werkelijk afspeelde. Een auteur staat altijd in het krijt bij de analytische werkelijkheid die hem doet schrijven, zoals een patiënt altijd in het krijt staat bij de onbewuste werkelijkheid die hem 'vrij' doet associëren. Een artikel schrijven of lezen is bovendien niet hetzelfde als een analytische zitting doormaken. Wel kunnen geslaagde publicaties een bijdrage leveren aan het psychoanalytische denken voor zover ze 'will enable work to be done in the absence of the object, to facilitate further work in the presence of the object' (ibidem, p. 44). Ook al schiet het onvermijdelijk tekort, een psychoanalytisch artikel is geslaagd voor zover de auteur ervan getuigt (samen met zijn patiënt) 'in analyse te zijn'.

Deze communicatieketting kunnen we nog verder uitbreiden. Psychoanalytische publicaties worden op hun beurt 'gerecenseerd', in een symposiumverslag of een boekbespreking bijvoorbeeld, in mondelinge en schriftelijke reacties. En verder sijpelen er voortdurend communicaties door naar het 'brede publiek' en wordt het maatschappelijke debat gestoffeerd. Bij elke volgende schakel geraken we verder verwijderd van de 'oorspronkelijke' publicatie van de patiënt zelf. Oorspronkelijke? De patiënt in kwestie was misschien iemand uit dat 'brede publiek' die – geïnspireerd door de bij hem aanbelangende communicatieketen – wel eens zelf zo'n psychoanalyse wilde ervaren om zijn psychisch lijden te verlichten. Hij kwam bij een analyticus, hij zag dat in psychoanalyse zijn toch iets anders is en hij overwon hopelijk voldoende weerstanden tegen het opgeven van al te publieke gemeenplaatsen, zodat hij zichzelf en zijn analyticus kon inspireren om het wetenschappelijke en maatschappelijke debat in beweging te houden. In dit licht komen de 'meest oorspronkelijke' psychoanalytische publicaties van het brede publiek, voor zover ze door een patiënt in een analysekamer 'geprivatiseerd' worden. Geen publicatie zonder privatisering. Geen privatisering zonder publicatie.

Is er een andere psychotherapeutische praktijkvoering dan de psychoanalytische die zo veel belang hecht aan lezen, schrijven, theoretiseren, becommentariëren, discussiëren enzovoort en die tegelijk zo'n nadruk legt op het intieme karakter van haar klinisch handelen? We kunnen slechts van intimiteit spreken als deze zich aftekent tegen en nooit geheel losstaat van een haar omringende openbaarheid. In het gunstige geval zal deze 'wetenschappelijke' openbaarheid de analytische intimiteit niet verstikken maar inspireren.

Ook al is de analyticus amper bezig met de culturele achtergrond waartegen het analytische werk plaatsvindt, toch zou de cultuur hem volgens Bion ter harte moeten gaan. Het is voor analytici van belang dat het publieke beeld van hun werk niet zodanig verstoord wordt dat het een klimaat voortbrengt dat de toch al grote moeilijkheden nog vergroot. Dat beeld

wordt bepaald door patiënten, hun analytici en de analytische verenigingen (ibidem, p. 10-11).

Het is bij uitstek de etymologie die illustreert wat er in langdurige communicatieketens kan gebeuren met ervaringen en betekenissen. Volgens Van Dale stamt de term 'publicatie' af van het Latijnse *publicatio*, wat te vertalen is als verbeurdverklaring of confiscatie. Dit betekent zoveel als het in beslag nemen, als straf, van een eigendom ten bate van het Rijk, bij uitbreiding: afnemen. Een psychoanalytisch tijdschrift bijvoorbeeld neemt persoonlijke geschriften in beslag en maakt ze publiek. Het onteigent, ontfutselt geschreven getuigenissen van privé-ervaringen om ze over te dragen aan de openbaarheid van het (psychoanalytische) Rijk. Wie een geschrift uit eigen beweging aan zo'n tijdschrift aanbiedt, bekent zelf kleur. Spontane bekentenissen maken een en ander een stuk gemakkelijker. Het gegeven, als het tijdschrift het dankbaar aanneemt, is dan niet langer het privé-eigendom van de schrijver. Publiceren is een kwestie van geven en nemen. Publiceren is schuld bekennen. Dit kan gepaard gaan met een intens gevoel van opluchting.

Michel Thys

Literatuur

Bion, W.R. (1963), *Elements of Psycho-Analysis*. Karnac, Londen, 1989.

Bion, W.R. (1965), *Transformations*. Karnac, Londen, 1991.